

Mørk fortid er igen tema for Nordens bedste bog

Den finske forfatter Kjell Westö får Nordisk Råds Litteraturpris – den ældste og vigtigste af de nordiske kulturpriser – for romanen 'Luftspejling 38'.

LITTERATURPRIS

For anden gang på fem år bliver det en finsk forfatter, der modtager Nordisk Råds Litteraturpris og 350.000 kroner. Og det bliver også anden gang, at romanens brændstof kommer fra den nyere histories mørke afsnit. Den 53-årige finlandssvenske forfatter Kjell Westö får prisen for 2014 for sin roman 'Luftspejling 38', som udspringer sig i perioden lige op mod Anden Verdenskrig. For fire år siden gik prisen til Sofi Oksanen for romanen 'Renselse', der handlede om Sovjetunionens okkupation af Estland og de barske følger, den fik.

Det er ikke den første hædersbevisning, Kjell Westö modtager for sin roman. Den har allerede indbragt ham Sveriges Radios Romanpris, August-prisen, og den er desuden indstillet til Sveriges mest prestigefyldte litteraturpris, August-prisen.

Romanen udkommer i morgen på dansk hos forlaget Batzer & Co.

»Jeg har gennem flere år overvejet at udgive Westö, for det fascinerende ved ham er, at han beskriver sine personer i detaljer, men historien foregår samtidig på det store verdenstapet. Det kan man også se i 'Luftspejling 38'. Som forfatter udgiver jeg mange forfattere, som skriver rigtig tæt på deres eget liv, men Westö er helt anderledes. Han skriver den store, klassiske roman, og denne her er for det store publikum, oven i købet en thriller, siger Arild Batzer.

Han hørte den finske forfatter fortælle om sin roman på den svenske bogmesse i Göteborg sidste år, og han blev stærkt fascineret af den baggrund, som Westö skriver på.

»Dengang fortalte han, at rigtig mange af kvinderne i hans egen familie er enker, fordi alle mændene er faldet i en eller anden krig. Det virkede utrolig stærkt«, siger Arild Batzer.

I krigens skygger

Vinderromanens handling udspiller sig i årene op til Anden Verdenskrig. Personerne i historien bilder sig ind, at de har lagt den finske borgerkrig i 1918 bag sig, selv om krigens lange skygger stadig når helt hen til dem. De vil leve i nuet i 1930'erne og nyde fornøjelserne i hovedstaden, hvor de kan gå i biografen, på danse-restaurant eller på indkøb i varehusene.

De har tiltro til fremtiden og vil ikke forholde sig til de trusler, som dæmmer i horisonten.

I præsentationen af Kjell Westös roman skriver juryen, at forfatteren fremtryller en mental atmosfære, hvis grundlæggende angst på en foruroligende måde minder om vores egen tid. Billederne af en truende fjende spredt sig, minoriteternes situation bliver mere og mere tilspidset.

Oprindeligt var Kjell Westö lyriker, men i dag har han slået sig igennem hos både læsere og kritikere som romanforfatter. I Finland er han især kendt for en række romaner, som foregår i den finske hovedstad.

Da han fyldte 50, sagde han blandt andet følgende til den finske avis Hufvudsbladet, hvor han som ung selv har arbejdet som journalist:

Musikprisen: Dansker med sans for billeder

Den danske komponist Simon Steen-Andersen modtog i aftes Nordisk Råds Musikpris for sit helt specielle lyd- og billed-drama 'Black Box Music'.

HENRIK FRIIS

Forestil dig et smukt sort flygel, der hamrer mod gulvet fra otte meters højde i en lagerhal i Karlsruhe. Med et brag af fjern og træ, der splintres og danner en sky af støv fra nedslagsstedet.

Det faldende flygel blev ved hjælp af video og elektronik til en del af Simon Steen-Andersens nye klaverkoncert, der blev uropført forrige søndag af SWR Sinfonieorchester i Sydtykland som afslutning på årets udgave af den mest indflydelsesrige festival for moderne musik, Donaueschinger Musiktage.

For 38-årige Simon Steen-Andersen, der i aftes modtog Nordisk Råds musikpris for værket 'Black Box Music', er billederne af det, der frembringer lydene, med til at skabe musikken:

»I stedet for at have musik plus noget andet har jeg en musik, der også kan være visuel. Visuel musik, som han engang formulerede sin grundtanke i et interview i Danmarks Radio.

Af den grund er det prisvindende værk 'Black Box Music' også netop udgivet på dvd af selskabet Dacapo. En cd ville ikke give mening. Værket er et lille drama mellem 15 skjulte musikere og deres dirigent og de tegn, dirigenten bruger til at kommunikere med. Helt enkelt ser man diri-

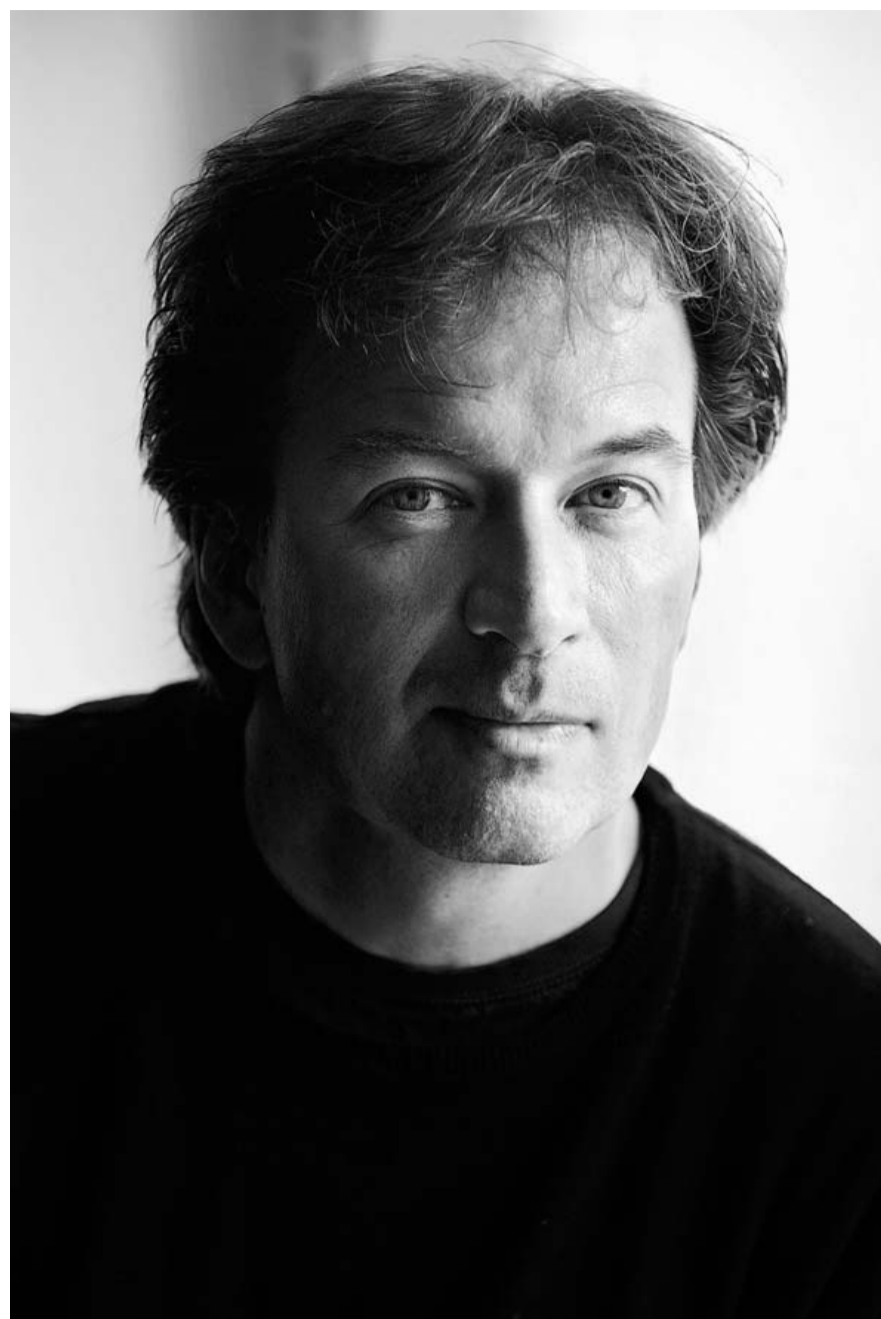
gentens hænder stukket ind i en kasse, der bliver filmet forfra og skudt op på bagvæggen. Så publikums oplevelse er at kigge ind i et miniteater af musikalske tegn, mens man hører musikken, der kommer ud af tegnene. Et zoom ind på en musikalsk proces, som alle koncertgængere har oplevet på afstand, men som her er afsat for et musikdrama i sig selv.

I begyndelsen er det simpelt, men godt halvvejs smuldrer det lille show for dirigenten. Som enhver dirigent må drømme om, begynder musikerne at spille på andre slag end dem, han viser, eller de reagerer slet ikke. Så han tager konsekvensen og begynder at spille selv på alle mulige små instrumenter i kassen – og overraskende og temmelig humoristiske ting sker for øjnene og i ørerne på publikum.

Det visuelle er i dag en naturlig del af Simon Steen-Andersens musik, og det giver den en særlig fascinationskraft, som helt åbenlyst tiltrækker publikum. To-tre håndfulde af hans originale blanding-værker af lyd og billeder er blevet opført op imod 500 gange rundt om i verden de sidste 10 år, specielt i Tyskland, hvor han har base. En interesse, som er få nulevende komponister forundt.

Fremmedartet og elegant

Da han debuterede som komponist i 2006, havde han allerede en god portion medvind med priser og et trærigt arbejdslegat fra Statens Kunstfond i ryggen. Dengang ved debutkoncerten i Den Sorte Diamant kunne man sagtens mærke erfaringerne fra hans studietid hos en af de mest toneangivende hardcore modernister i Tyskland, Mathias Spahlinger. Men også, at der her var tale om en komponist, som ville række ud over teorierne og tonerækkerne og fange publikum.

FAVORIT. Som yngre forfatter blev Kjell Westö indstillet til Nordisk Råds Litteraturpris første gang. I går fik han den. Foto: Cata Portin

► NORDISK RÅD

► PRISERNE

Nordisk Råds priser blev uddelt i aftes i Stockholm. Her er vinderne: **Litteraturprisen.** 'Hägring 38' af Kjell Westö (Finland). **Musik.** 'Black Box Music' af Simon Steen-Andersen (Danmark). **Film.** 'Om heste og mænd' af Benedikt Erlingsson (Island). **Børne- og ungdomslitteratur.** 'Brune' af Håkon Øvrear og Øyvind Torseter (Norge). **Natur- og miljøpris.** Reykjavik, Island.

»Det er jo Helsinki, jeg skriver om, men jeg elsker også New York, uden at jeg nogensinde har boet der. I storbyer bliver det tydeligere, hvordan mennesker er fanget af deres samtid. Når mange af romanerne er blevet til store puslespil, ja rent ud 'overskrevne' ifølge visse kritikere, hænger det sikkert delvis sammen med, at jeg som ung var vild med de der gigantiske historier. Bøger af fortællere som Stendhal, Dostojevskij, Göran Tunström og John Irving, men også film som 'Godfather', 'Short Cuts' og Bertoluccis '1900'.

De to danske kandidater til den nordiske litteraturpris i år var Claus Beck-Nielsen for romanen 'Mine møder med de danske forfattere' og Ida Jessen for novellesamlingen 'Postkort til Annie'. I 2013 fik Kim Leine prisen for romanen 'Profeterne i Evighedsfjorden'.

Nordisk Råds Litteraturpris er den ældste af de nordiske kulturpriser og er blevet uddelt siden 1962.

I år var i alt 13 forskellige værker indstillet til prisen.

carsten.andersen@pol.dk

Anmeldelse: Den snigende brutalisering

Årets nordiske litteraturprisvinder er en perfekt fortælling om den grusomhed, som først indfinder sig i sproget.

Kjell Westö. Luftspejling 38. Oversat af Jesper Klint Kistorp. Batzer og Co., 399 sider, 299 kroner. Har du Pluskort, får du 15 procent rabat på lagerførte bøger i Boghallen eller fri levering hos Saxo.com. Læs mere på politikendk/plus. Udkommer i morgen.

Nordisk Råds Litteraturpris gik endnu en gang til en historisk roman, men fordi borgerkrigen i 1918 stadig er et åbent sår i Finland, også til en roman, som taler med stor tyngde ind i nutiden.

Opgøret mellem de røde og de hvide dengang i Finland var nådesløst, og personkredsen i Kjell Westös roman, som foregår tyve år efter borgerkrigen, er formet både af fortidens grusomheder og af de politiske jordrystelser, som de mærker udgå fra nazismens skingre epicenter i Berlin.

Mest mæret af fortiden er fru Wiik, som er sekretær for advokat Claes Thune, som tilhører det lille aristokrati af svensktalende finner i hjertet af Helsinki. Hun er pligtfuld og selv, men bag facaden slås hun med minderne om dengang i lejren. Værst er minderne om de nætter, hvor 'Kaptajnen' tog hende med vold.

Fru Wiik har det værst, når Miljapigen, en indre stemme, tager over, for Miljapigen vil have hævn, og hævnen bliver mulig, da fru Wiik træffer Onsdagsklubben ved et møde i Thunes lokaler. Klubben består af seks mænd, hvoraf de fire har kendt hinanden siden drengene. Klubbens mål er at bidrage til at opretholde og uddybe den politiske og kulturelle samtale på svensk i byen Helsingfors.

Blandt de stiftende medlemmer er ud over Thune journalisten Guido Röman, digteren og skuespilleren Joachim Jary, som er af jødisk herkomst, samt Robert Lindemark, der er psykiater. Da fru Wiik fra kontoret ved siden af hører hans stemme, ved hun, at hun endelig har mødt 'Kaptajnen' igen.

DISKUSSIONERNE i Onsdagsklubben er hårde. Så hårde, at Thune overvejer at foreslå klubben nedlagt. Hans egen smerte hidrører fra savnet af hustruen Gabi, som har forladt ham til fordel for

Robert Lindemark. Mens den store verden skælver, er Thunes eget liv i ruiner, men alligevel har han overskud til at skrive et indlæg mod tidens nationalisme. Efterfølgende bliver han slået ned af ukendte gerningsmænd.

Jary får det værre og værre og er ofte indlagt på det psykiatriske hospital, hvor Lindemark arbejder. Medlemmer af klubben lægger mærke til, at Jary »betoner sin jødiskhed på en måde, der virker næsten selvdestruktiv i den atmosfære, der råder nu«. Det falder dem ikke ind, at den egentlige årsag til 'skrøbeligheden' måske er den 'betoning af det jødiske', der udgår fra Hitlertyskland.

Centralt i romanen står Jarys overværelse af et 100-meter-løb, hvor hans egen jødiske fætter snydes for sejren i alles påsyn. Fætteren kommer først over strengen, men får kun tildelt en fjerdeplads. Det knækker Jary.

Det er sit lands stærke stof, Westö, som er kendt for sine stærke romaner om Helsinki, har taget under overlegen behandling. Hans prosa er afdæmpet og udramatisk, og det giver fremstillingen en særlig autoritet. Det kom-

primerede tidsforløb skaber et fortættet tidspor-træt med imponerende mange facetter. Både det storpolitiske drama og de enkelte persons indre liv står tydeligt frem. Særlig den lille mandeklub bliver en pris-

me, hvorigennem det vises, hvad der kan ske med privilegerede mennesker, som lever i en periode, hvor politik af den lidenskabeligt opglejede type truer er med at blive til krig.

Årets prisvinder er også en roman om, hvordan det er at tilhøre en forfulgt minoritet, og hvad der kan ske, hvis ingen tør sige fra, når tolerance og frisdink knægtes. Det er her, Westö taler stærkest ind i vor tid med denne fremragende roman om politisk, kulturel, og psykologisk brutalisering i et ellers moderne og oplyst land.

Som andre rigtig gode romaner udmærker 'Luftspejling 38' sig ved, at læseren først sent aner, hvad det hele måske vil ende med. Først på den allersidste side kommer den forløsning, som sender chokbølger ned gennem hele den fortælling, man lige har læst.

Westös roman er faktisk perfekt.

JES STEIN PEDERSEN

jes.stein.pedersen@pol.dk

► BLÅ BOG

► SIMON STEEN-ANDERSEN

Berlinbaseret komponist født 1976. Har skrevet godt 50 værker mellem instrumentalmusik, elektronik, video og performance. **Uddannet** i Aarhus, Freiburg, Buenos Aires og København mellem 1998 og 2006. Har tidligere bl.a. modtaget Holmboeprisen, Kranichsteiner Music Award 2008, SWR Orchestra Prize og **Carl Nielsen-prisen 2013.**

Koncerten var bundet sammen som et langt show af værker, bl.a. hvor kameraer og mikrofoner helt tæt på instrumenterne satte lup på de små uhørte, usete processer, der også foregår, når musik bliver til.

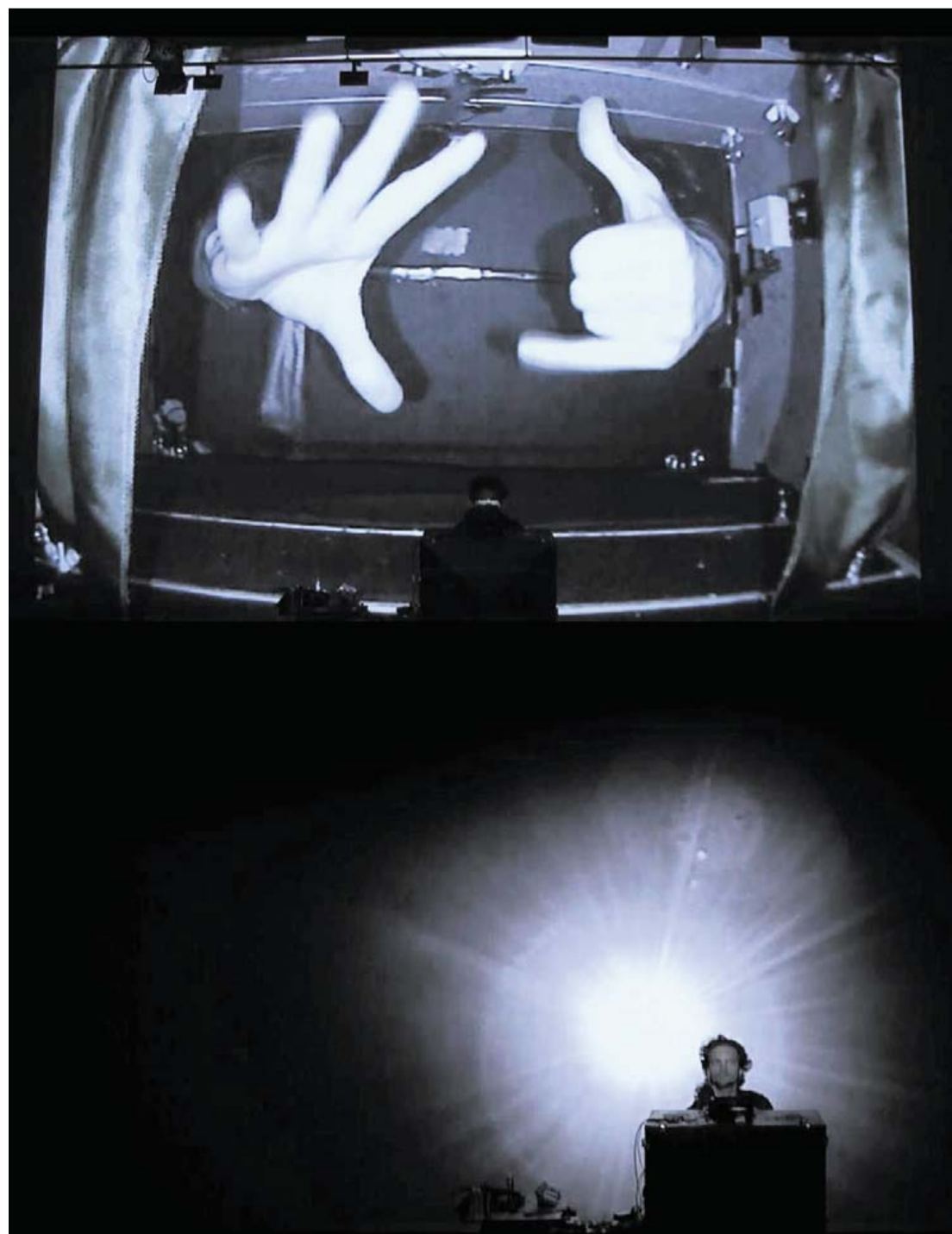
Det med at stille skarpt på andre sider af musikken end de gængse er siden blevet kernen. F.eks. når han i værker går på opdagelse i elektroniske hjælpemidler som guitarpedaler og megafoner

Det med at stille skarpt på andre sider af musikken end de gængse er siden blevet kernen. F.eks. når han i værker går på opdagelse i elektroniske hjælpemidler som guitarpedaler og megafoner og ved at stresser dem på nye måder finder ud af, at også lidt klodsede mekaniske sager gemmer på en slags poesi, som man kan hente frem og nyde. Hvor oplevelsen rykker ved lytteren, fordi setupet er fremmedartet og udførelsen elegant.

Aktuelt kan man opleve mandens musik flere gange på Wundergrundfestivalen, bl.a. når hans efter sigende helt specielle opera 'Buenos Aires' 15. november har dansk premiere i Den Sorte Diamant og tre dage senere spiller på Granhøj Dans i Aarhus.

Ud over at være byen, Simon Steen-Andersen også studerede i, dækker titlen over, at det handler om luft. Som en slags antiopera om det groteske i at synge, når man vil kommunikere. Med tre store videoskærme, vindmaskiner og selvfølgelig en masse elektronisk udstyr, men næsten ikke noget sang.

kultur@pol.dk

BLACK BOX MUSIC. Værket, Simon Steen-Andersen modtager Nordisk Råds Musikpris for, er et drama mellem 15 skjulte musikere og deres dirigent og hans hænder i en kasse, blæst op på video. Foto: Ida Bach